

veilig leren Lezen

Leerlijnen

Auteur: Angela Schelfhout

In de methode *Veilig leren lezen* is sprake van leerlijnen voor de *mondelijke taalontwikkeling* (mondelinge communicatie, boekoriëntatie en verhaalbegrip, en woordenschat) en leerlijnen voor de *schriftelijke taalontwikkeling* (technisch lezen, spellen, begrijpend lezen, stellen, functioneel lezen en schrijven). Achtergrondinformatie over deze leerlijnen treft u aan in de Gebruikswijzer kern 1-6 en kern 7-12 bij *Veilig leren lezen*.

In dit artikel wordt een kort overzicht gegeven van de vijf leerlijnen: technisch lezen, spellen, begrijpend lezen, woordenschat en creatief schrijven.

Leerlijn technisch lezen

In de eerste zes kernen van *Veilig leren lezen* worden alle letters aangeleerd en wordt de elementaire lees-handeling geoefend. De methode is zo opgebouwd dat het aantal letters dat beheerst moet worden, niet te snel toeneemt. Het automatiseren van de letterkennis is voor alle kinderen een belangrijk tussen-doel. Zodra de grafeem-foneemkoppeling correct en vlot verloopt, worden met die letters nieuwe woorden gelezen. De automatisering van de woordherkenning is een belangrijk aspect dat door alle kernen heen aandacht krijgt. Daarmee wordt bedoeld dat het proces van woordherkenning snel en zonder veel inspanning verloopt.

Bij de eerste zes kernen is het hoofddoel van het technisch lezen het correct en vlot herkennen van

11

ik vis.

ik sis.

ik mis.

roos!

is
vis
mis

ik mis.
ik raap.

vaas
vaar

ik vis.
ik vaar.

is
vis
sis

ik sis.

r m v i s a a p

Leesboekje 1, maan

eenvoudige, klankzuivere, eenlettergrepige woorden. Vanaf kern 7 begint een nieuwe fase in het proces van de leesontwikkeling. Dan komen complexere woordtypen aan bod (woorden met clusters, woorden met spellingpatronen en meerlettergrepige woorden) en krijgt ook het vloeiend lezen meer aandacht. In het schema op pagina 2 kunt u zien welke letters en woordtypen in de twaalf kernen van *Veilig leren lezen* aan bod komen.

Kern	Inhoud	Voorbeeldwoorden
1	m, r, v, i, s, aa, p, e	raam, is
2	t, ee, n, b, oo	boot, nee, oom
3	d, oe, k, ij, z	zijn, koe, ijs
4	h, w, o, a, u	hak, op
5	eu, j, ie, l, ou, uu	leuk, zie, uur
6	g, ui, au, f, ei	reis, uit, zei
7	sch-	schaap
	hoofdletters	Teun
	-ng	ring
	-d, -b	bed, web
	mmkm- en mkmm-woorden	stoel, kast
	samenstellingen van mkm-woorden	voetbal
8	-nk	bank
	-ch(t)	lach, licht
	woorden met -a, -o, -u	ja, zo, nu
	mmkmm-woorden	kwast
	verkleinwoorden met -je, -pje, -tje	huisje, boompje, koetje
	mmkmm- en mkmm-woorden met -d	hond, brood
9	mmmkm- en mkm-mm-woorden	strik, korst
	woorden met -aai, -ooi, -oei	maai, hooi, loei
	samenstellingen met clusters	plakband
	tweelettergrepige woorden zonder spellingprobleem	moeder, harken
	tweelettergrepige woorden met dubbele medeklinker	bakker, zitten, appel
	tweelettergrepige woorden met be-, ge-, ver-	betaal, verzin, gezicht
10	woorden met -ieuw, -uw, -eeuw	nieuw, ruw, sneeuw
	tweelettergrepige woorden met clusters	vlieger, schommel, strijken
	tweelettergrepige woorden met open lettergreep	jaren, zomer, muren, leven
	tweelettergrepige woorden met -e	verse, vlugge, nare
	tweelettergrepige woorden met -ste	slimste
11	tweelettergrepige woorden met cluster en open lettergreep	sparen, breder, grote
	tweelettergrepige woorden met -ig, -lijk, -ing	moeilijk, dertig, honing
	samenstellingen met drie lettergrepen	appelmoes, boekenkast
12	drielettergrepige woorden met voorzetsel	opzetten, inhalen
	drielettergrepige woorden met -enen, -elen, -eren	rekenen, wandelen, kinderen
	drielettergrepige woorden met ge-, be-, ver-	gebeuren, bedoelen, verhalen
	drielettergrepige woorden met -ig, -lijk, -ing	gelukkig, eindelijk, wandeling
	drielettergrepige woorden met on-, ont-	ongeluk, ontbijten
	drielettergrepige verkleinwoorden	appeltje, ringetje, spelletje

Leerlijn spellen

Het doel van het spellingonderwijs in de eerste zes kernen van *Veilig leren lezen* is het op het gehoor correct kunnen schrijven van klankzuivere km-, mk- en mkm-woorden. Lezen en spellen gaan in deze kernen bijna gelijk op, al zal het spellingproces steeds iets achterlopen op het leesproces. Als vanaf kern 7 de niet-klankzuivere woorden op leesniveau worden aangeboden, groeien de leerlijnen lezen en spellen uit elkaar. Het aanbod in de leerlijn lezen wordt gevolgd door een periode van oefenen in de leerlijn spellen, met enkele kernen later de controle van de spellingbeheersing.

Klankzuivere woorden kunnen bestaan uit één of meer lettergrepen. Bij de eenlettergrepige woorden kan het aantal medeklinkers aan het begin en/of aan het eind variëren (pas, stap, kast). Er zijn meerlettergrepige woorden waarvan de samenstellende delen geheel klankzuiver zijn (voetbal, tuinhek, bloembol), maar veel meerlettergrepige woorden zijn niet geheel klankzuiver: de schrijfwijze wijkt op een of meer

punten af van de klankstructuur. Slechts een klein deel van deze spellingafwijkingen hoeft aan het eind van *Veilig leren lezen* te worden beheerst.

In onderstaand schema is te zien wanneer bepaalde typen woorden in de leerlijn lezen aan bod komen en wanneer ze in de leerlijn spellen beheerst moeten worden.

Kern	Aanbod klankzuivere woorden bij lezen	Beheersing klankzuivere woorden bij spelling	Aanbod niet-klankzuivere woorden bij lezen	Beheersing niet-klankzuivere woorden bij spelling
1-6	mkm/km/mk			
7	mmkm/mkmm	mkm/km/mk	sch- -ng -b (mkm) -d (mkm)	
8	mmkmm samenstellingen (tuinhek, voetbal)		-nk ja, zo, nu -ch(t) mmkm/mkmm met -d	
9	mmmkm mkmmm	mmkm mkmm	-aai, -ooi, -oei ei/ij	
10		mmkmm samenstellingen (tuinhek, voetbal)	-eer, -oor, -eur -eeuw, -ieuw, -uw verkleinwoorden	sch-
11	(m)mmkmm(m)	mmmkm mkmmm	mkmm met tussenklank au/ou	-ng -nk
12				-aai, -ooi, -oei mkmm met tussenklank

Leerlijn begrijpend lezen

Het begrijpen van een tekst is in hoge mate afhankelijk van de technische leesvaardigheid van de lezer, zijn woordenschat en de achtergrondkennis waarover hij beschikt.

Het technisch lezen moet een behoorlijk niveau bereikt hebben voor het net zo gemakkelijk is om een zelfgelezen tekst te begrijpen als een tekst die wordt voorgelezen.

In de eerste zes kernen wordt daarom veel aandacht besteed aan *begrijpend luisteren* en aan activiteiten die te maken hebben met het aanleren van strategieën voor begrijpen lezen en stellen:

- 1 activeren van voorkennis: dit bevordert tekstbegrip en vergroot de kans dat eventuele informatie onthouden wordt;
- 2 leggen van betekenisrelaties: relatie tekst-illustratie, structuur van het verhaal, woordenschat;
- 3 leggen van verwijsrelaties: verwijswoorden.

Vanaf kern 7 wordt aandacht besteed aan *begrijpend lezen*. Hieronder treft u een overzicht aan van de belangrijkste doelen die binnen de leerlijn begrijpend lezen in kern 7 t/m 12 aan bod komen.

werkblad 7

 Bij welk boek horen deze zinnen?
Schrijf de titel boven de zinnen.

Neem een kopje melk.
Ook een ei en twee lepels meel.
Roer alles goed door elkaar.

Een vos lust graag muizen.
Maar hij eet ook wormen en eikels.
Zeker als hij honger heeft.

Zet een bak met water klaar.
Stop de fietsband in het water.
Zoek waar het gat zit.

'O, wat ben ik bang,' zegt Pien.
'Ik kan niks zien, maar ik hoor ze wel.
Ik bibber ervan.'

Werkboekje 11, maan

Kern 7 Thema: 'Schatgravers'	Vaardigheden: • Lezen en begrijpen van korte, eenvoudige zinnen en teksten. • Begrijpen en toepassen van verwijswoorden. • Conclusies trekken vanuit de context en voorspellingen doen over het verdere verhaalverloop.
Kern 8 Thema: 'Op het podium'	Voorgaande vaardigheden en daarbij: • Kunnen beantwoorden van vragen waarvan het antwoord letterlijk in de tekst staat. • Denkvragen over een tekst kunnen beantwoorden.
Kern 9 Thema: 'Hé, hoe kan dat?'	Voorgaande vaardigheden en daarbij: • Conclusies kunnen trekken uit de context van een gelezen tekst.
Kern 10 Thema: 'Verzamelen'	Voorgaande vaardigheden en daarbij (met ondersteuning van de leerkracht): • Lezen van een instructieve tekst om er iets mee te doen. • Relevante informatie uit een informatieve tekst halen.
Kern 11 Thema: 'Mijn lievelingsboek'	Voorgaande vaardigheden en daarbij: • Kunnen reflecteren op en waarderen van een gelezen boek of verhaal.
Kern 12 Thema: 'Op reis'	Voorgaande vaardigheden en daarbij: • Integratie van eerder aangeleerde vaardigheden. Een werkvorm is onder andere het invullen van een gatentekst.

Leerlijn woordenschat

Er bestaat een sterk verband tussen woordenschat en begrijpend lezen. Hoe eerder aandacht wordt besteed aan de ontwikkeling van woordenschat, hoe groter de kans op succes.

Nieuwe woorden moeten niet geïsoleerd worden aangeboden. In *Veilig leren lezen* zijn de ankerverhalen een context voor een eerste aanbieding. Herhaling in verschillende contexten is nodig voor het beklijven van nieuwe woorden. Er wordt onderscheid gemaakt tussen verhaalwoorden (woorden die voorkomen in het ankerverhaal en waarvan de betekenis noodzakelijk is voor het begrijpen van het verhaal) en themawoorden (de doelwoorden van de leerlijn woordenschat).

Themawoorden en verhaalwoorden

Kern

Mijn klas

1

allereerst
de broodtrommel
de directeur
fonkelend
de juf
juichen
de ketel
klaarleggen
de klas
de klaverhoning
klimmen
het klimrek
het koektrommeltje
de konijnenbeker
het krijtje
de letter
de luidspreker
het nachtlampje
de oppas
de schat
slijmerig
het uniform
de valse tanden
de vensterbank
verdwaald
voordat
de vormloze sok

Kern	Mijn lijf	Kern	Wat zit daar in?	Kern	Waar ben ik?
2	de achterpoot de bak behoorlijk de borst het bot brommen de buik de darmen diep inademen de duim de elleboog de enkel 'er is iets helemaal mis' het gezicht de grote teen de hals hijgend hinken inslikken de klauw de knie de kop neerploffen 'niks bijzonders' pijn doen de pil het pilletje de pink de pleister de pols het puntje van je neus de rug de schouder het smoesje de snuit de staart treuzelen de vacht het verband verschrikkelijk het voorhoofd de voorpoot zeer doen zogenaamd zuchten	3	het allerliefste het beleg de binnenkant de boodschap boodschappen de boodschappenlijst het boodschappenlijstje de boterham de bovenkant de buitenkant de doos het etiket de fles in vervulling gaan de ingang de kijkdoos de onderkant openen het pak(je) het potje het recept sluiten uitkomen van wensen een wens doen wensen de zijkant	4	het avontuur de boomstam bouwen het dak de heenweg de hut de kaart het kruispunt linksaf rechtdoor rechtsaf de richting de schuilplaats spannend de speurtocht de terugweg verdwalen het verkeer de verrekijsker de weg kwijt zijn de weg zoeken het zakmes de zijstraat

Kern	Sprookjes	Kern	Verhalen en vertellingen	Kern	Wat komt er uit een ei?
5	betoveren bibberen de draak de dwerg de elfjes de fee de goudstukken de heks de kabouter kiezelstenen de muil omhakken onzichtbaar de reus reuze- (heel erg) de schat het spoor het sprookje toveren de toverspreuk het toverstokje zenuwachtig	5	bibberen het buurthuis/dorpshuis de das er ligt een dik pak sneeuw de eskimo een geintje (Nederland) de glijbaan (ijs) glijden een grapje (België) (hout)hakken de iglo ijs ijskoud de muts de open haard reusachtig de schaats schaatsen de slee sleeën sneeuw sneeuwbal sneeuwpop tevoorschijn komen de want	6	bars de barst barsten bazig het ei de eierschaal de geit glibberig het hert het hok de kikker de kikkerdril het kikkervisje de kikkervisjes knorrig de kruiwagen kwaken logisch de mier de mol de mus het nest onaardig ongeduldig opgewekt opgewonden de schildpad de spreekw stomverbaasd streng teleurgesteld treurig uitlaten verbaasd verboden toegang de wandeling zich schamen de zwaan

Kern	Schatgravers	Kern	Op het podium	Kern	Hé, hoe kan dat?
7	aan boord bewonderend het dek droevig het eiland ernstig de geheimtaal de hut de kaart de kapitein de matroos de oceaan de piraat het ruim de schatkist schrobben van boord wanhopig de zeeman de zeerover de zwabber	8	de acrobaat de circusdirecteur de clown dansen fantastisch feestelijk de goocheldoos de goocheltruc de hoepel huppelen een knuffel (kus) kop op de leeuwentemmer plechtig het podium de presentator het publiek somber stralend het theater het toneel treurig uitgeput de uitnodiging de voorstelling wat ben je van plan? de zaal de zanger zenuwachtig	9	aarzelen het blik bonken de boormachine gezwollen glimmen de haak het haakje het handvat harken inzamelen de kelder de kier klemmen koperkleurig luidkeels de munt de paperclip de platte knoop de punaise rammelen repareren rinkelen de schroef de schroevendraaier sjouwen de spijker de spleet de tang tevreden zijn trillen de zaag de zaklamp

Kern	Verzamelen	Kern	Mijn lievelingsboek	Kern	Op reis
10	besluiten bewaren bewonderen bij elkaar horen bijzonder de broekzak iets dubbel hebben het idee de journalist het museum normaal ruilen de schat sparen speciaal de spullen de tentoonstelling uitleggen uitnodigen uitpuilen uitvoeren verzamelen de verzameling vroeger	11	de aller- het applaus de bibliotheek bladeren de boekenkast de boekwinkel het doe-boek droevig het gedicht genieten grappig griezelig de kok de koning de koningin het kookboek de kruiwagen het leesboek lenen het lievelingsboek met lelijke tekeningen met mooie tekeningen de minister een mooi verhaal nieuwsgierig de politieagent prachtig de prijs saai spannend de tuinman uitlenen de verliezer vrolijk het weet-boek de winnaar zielig	12	de bagage (niet meer) bang zijn het busje de camping dat valt mee! de handdoek een hekel hebben aan de hitte kamperen logeren met de auto met de fiets met het vliegtuig mopperen onderweg op reis gaan de pyjama de rugzak schone kleren slingeren de Spaanse danseres het strand streng de tandenborstel de tent de vakantie verlegen wandelen het zwembad

Leerlijn creatief schrijven

Het zelf kunnen schrijven van een zin of een korte tekst biedt kinderen de gelegenheid om geschreven taal te kunnen benutten in functionele zin, namelijk het overbrengen van een boodschap. Daarom wordt in *Veilig leren lezen* ook aan deze belangrijke vaardigheid aandacht besteed. Goed kunnen spellen is een voorwaarde voor creatief schrijven. Daarom wordt in kern 1 t/m 6 meer tijd besteed aan spelling dan aan creatief schrijven.

Het schrijven van een zin is veel complexer dan het schrijven van een woord. Daarom wordt pas na kern 6 gestart met het leren schrijven van een zin. Dit wordt in kern 7 t/m 12 stapsgewijs opgebouwd en uitgebreid.

Kern 7	Samen bedenken en schrijven van een tekst die binnen het thema past.
Kern 8	Samen bedenken en schrijven van teksten die een functie hebben bij een uitvoering, bijvoorbeeld: uitnodigingen, affiches.
Kern 9	Samen bedenken en schrijven van een eenvoudige informatieve tekst die binnen het thema past.
Kern 10	Samen bedenken en schrijven van diverse functionele teksten rond een tentoonstelling in de klas.
Kern 11	Samen bedenken en schrijven van een logboekje of kort boekverslag bij een gelezen boek.
Kern 12	Samen bedenken en schrijven van teksten voor een boek met een reisverslag.